

لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور
بررسی تحقق درآمدهای ناشی از مالیات بر واردات

نام دفتر: مطالعات اقتصادی
شماره مسلسل: ۲۲۰۰۲
تاریخ انتشار: ۱۳۸۸/۱۱/۱۱

مقدمه

سهم بیش از ۷۰ درصدی مالیات بر واردات در مالیات‌های غیرمستقیم طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ نشان‌دهنده نقش پررنگ این مالیات در سال‌های گذشته بوده که در قانون بودجه ۱۳۸۸ به ۶۲/۸ درصد رسیده و در لایحه بودجه ۱۳۸۹ نیز ۵۶/۷۷ درصد مقرر شده است. بررسی آمار درآمدهای مالیاتی نشان می‌دهد که در قانون سال ۱۳۸۸ حدود ۲۲/۲۳ درصد کل درآمدهای مالیاتی از طریق مالیات بر واردات تأمین شده که در لایحه پیشنهادی در حدود ۱۹/۳ درصد پیش‌بینی شده است.

۱. بررسی میزان تحقق مالیات بر واردات در بودجه‌های سنواتی

بررسی سال‌های گذشته نشان می‌دهد که هر زمان دولت درآمد مالیات بر واردات را با رشدی فزاینده پیش‌بینی کرده به عدم تحقق درآمد منجر شده است. برای مثال رشد ۵۱/۷ درصدی لحاظ شده در قانون بودجه سال ۱۳۸۵ به تحقق ۶۹/۶ درصدی آن انجامید و هر زمان دولت درآمد مالیات بر واردات را با ثبات و واقع‌بینانه پیش‌بینی کرده به بهتر شدن درصد تحقق درآمدها منجر شده است. برای مثال کاهش ۱/۳- و ۵/۱- درصدی قوانین بودجه سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ منجر به افزایش تحقق در سطح ۸۶/۵ و ۱۰۵/۹ درصدی شد. ولی رقم مالیات بر واردات مجدداً در بودجه ۱۳۸۸ با افزایش ۲۴/۸ درصدی مواجه شد. در مطالعات سال گذشته مرکز پژوهش‌ها^۱ درخصوص بررسی این موضوع به صراحت عنوان شد که رشد درآمد پیش‌بینی شده بسیار بالا بوده و این افزایش منجر به عدم تحقق درآمدهای ناشی از مالیات بر واردات خواهد شد. بررسی‌ها بیانگر آن است که در ۹ ماهه سال ۱۳۸۸ تنها ۵۷ درصد کل پیش‌بینی و ۷۵/۹ درصد پیش‌بینی ۹ ماهه تحقق پیدا کرده که مؤید صحت پیش‌بینی‌هاست. همچنین برآورد می‌شود این عدم تحقق تا پایان سال ادامه یابد.

جدول مقایسه مصوب و عملکرد مالیات بر واردات طی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۹ (میلیارد ریال)

سال	قانون بودجه ۱۳۸۴	قانون بودجه ۱۳۸۵	قانون بودجه ۱۳۸۶	قانون بودجه ۱۳۸۷	قانون بودجه ۱۳۸۸	قانون بودجه ۱۳۸۹	لایحه بودجه ۱۳۸۹
مصوب	۳۷۶۸۰	۵۷۱۶۹	۵۶۴۱۵	۵۲۵۴۳	۶۶۸۴۳	۵۰۱۳۲/۳	۷۵۱۷۴
عملکرد	۳۵۹۵۴	۳۹۸۰۶	۴۸۸۱۸	۵۶۶۸۹/۱	—	۳۸۰۷۱/۴	—
نرخ رشد مصوب	—	۵۱/۷۲	-۱/۳۲	-۵/۰۹	۲۴/۸۴	۲۴/۸۴	۱۲/۴۶
نرخ رشد عملکرد	—	۱۰/۷۱	۲۲/۶۴	۱۶/۱۲	—	-۸/۵۰	—
درصد تحقق	۹۵/۴۲	۶۹/۶۳	۸۶/۵۳	۱۰۵/۸۸	—	۷۵/۹۴	؟

۱. گزارش تکبرگی درباره لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور، بررسی نرخ متوسط حقوق ورودی و درآمدهای ناشی از مالیات بر واردات، ۱-۲۲۰۹۵۰۹، مورخ

۱۳۸۷/۱۱/۲۶ و گزارش تفصیلی درباره لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور ۱۱. بررسی نرخ متوسط حقوق ورودی و درآمدهای ناشی از مالیات بر واردات، ۲۲۰۹۵۰۹، مورخ

۲. پیش‌بینی میزان تحقق مالیات بر واردات پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹

می‌توان عنوان کرد که نرخ افزایش ۱۲/۵ درصدی مالیات بر واردات در لایحه بودجه ۱۳۸۹ بر سه فرض افزایش ارزش واردات یا افزایش متوسط حقوق ورودی و یا افزایش نرخ ارز و یا ترکیبی از آنها استوار است.

- فرض الف): افزایش حجم واردات در سال ۱۳۸۹ و ثبات نرخ تعرفه واقعی در سطح عملکرد ۹ ماهه سال ۱۳۸۸ (۱۰/۴ درصد)

تحلیل: جهت تحقق رشد ۱۲/۵ درصدی مالیات بر واردات پیش‌بینی شده در لایحه ۱۳۸۹ نسبت به مصوب سال ۱۳۸۸ حجم واردات در کشور باید حدود ۵۰ درصد افزایش یابد. درحالی‌که واردات ۹ ماهه سال ۱۳۸۸ رقمی معادل ۳۷۰۳۵/۷۴ میلیون دلار (معادل ۳۶۶۵۴۲/۷ میلیارد ریال) بوده که نسبت به سال قبل حدود ۱۰- درصد کاهش یافته است.

نتیجه فرض الف): رشد فزاینده و ۵۰ درصدی واردات محتمل نبوده و پیش‌بینی می‌شود که درآمد ناشی از مالیات بر واردات برآورد شده در لایحه بودجه ۱۳۸۹ محقق نشود.

- فرض ب): افزایش مالیات بر واردات به واسطه افزایش نرخ تعرفه واقعی و ثبات حجم واردات^۱ در سطح سال ۱۳۸۸.

تحلیل: لازم است که جهت تحقق رشد ۱۲/۵ درصدی مالیات بر واردات پیش‌بینی شده در لایحه ۱۳۸۹، میانگین نرخ تعرفه واقعی از ۱۰/۳۸ درصد در ۹ ماهه ۱۳۸۸ به ۱۵/۵۹ درصد در سال ۱۳۸۹ برسد.

با توجه به اینکه بعد از تصویب قانون تجمیع عوارض (۱۳۸۱ تاکنون) هیچ‌گاه میانگین نرخ تعرفه واقعی تا این اندازه بالا نبوده و در طول چند سال گذشته نیز سیاست ثبات نسبی از طرف دولت مورد توجه قرار گرفته است، اتخاذ این سیاست با ابهام جدی مواجه است. همچنین بیش از ۸۵ درصد واردات کشور را کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای تشکیل می‌دهند که از نرخ حقوق ورودی صفر تا ۱۲ درصدی برخوردارند و با توجه به اعطای تخفیف‌ها و معافیت‌های متعدد در نرخ حقوق ورودی برای واردات، این امر مستلزم رشد فزاینده نرخ تعرفه در کالاهای مصرفی است که آن هم به قاچاق کالا و محرومیت از حقوق ورودی می‌انجامد.

در هر حال افزایش نرخ تعرفه لزوماً به معنای تحقق درآمدهای ناشی از مالیات بر واردات نخواهد بود، زیرا با افزایش هزینه واردات رسمی، کالاهای مسیر خود را تغییر داده و از مسیر رسمی به اقتصاد زیرزمینی منتقل می‌شوند و این اقدام می‌تواند به توسعه قاچاق در کشور نیز بیانجامد.

نتیجه فرض ب): افزایش ۵ درصدی نرخ حقوق ورودی محتمل نبوده و پیش‌بینی می‌شود که درآمد ناشی از مالیات بر واردات برآورد شده در لایحه بودجه ۱۳۸۹ محقق نشود.

- فرض ج): افزایش مالیات بر واردات به واسطه افزایش نرخ ارز

تحلیل: هر چند افزایش نرخ ارز موجب افزایش عواید حاصل از تبدیل مالیات بر واردات به ریال می‌شود ولی با توجه به رابطه معکوس نرخ ارز با واردات می‌تواند به کاهش ارزش واردات بیانجامد.

نتیجه فرض ج): افزایش نرخ ارز از طرفی واردات را کاهش و از طرف دیگر نرخ تبدیل عواید را افزایش می‌دهد و مشخص نیست که برآیند آن افزایش یا کاهش مالیات بر واردات است.

- فرض د): افزایش همزمان و ترکیبی واردات، نرخ حقوق ورودی و نرخ ارز فرض دیگری است که با توجه به مطالب ارائه شده، تحقق آن با ابهاماتی مواجه است.

پیشنهاد

با توجه به پیش‌بینی عدم تحقق درآمد ناشی از مالیات بر واردات در بودجه سال ۱۳۸۹ پیشنهاد می‌شود کمیسیون‌های تخصصی مرتبط با موضوع و کمیسیون تلفیق بودجه ۱۳۸۹ استدلال‌های مسئولان تأمین‌کننده این بخش از منابع عمومی را مورد بررسی بیشتری قرار دهند.

۱. با توجه به واردات ۹ ماهه و کل سال ۱۳۸۷ و مقایسه آن با واردات ۹ ماهه سال ۱۳۸۸ پیش‌بینی می‌شود ارزش واردات در سال ۱۳۸۸ حدود ۴۸۲۰۰۸۳ میلیارد ریال باشد.